

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТУПЕНЕВОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

УДК 377.3.091.33

К.П. Гриньчак, Я.О. Жагло
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Сучасному викладачу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Викладач ПТНЗ має широкі потенційні можливості впливати на формування особистості, світогляду, політичних переконань, настроїв і моралі майбутніх кваліфікованих робітників. Реалізація цих можливостей залежить в кожному окремому випадку від особистих якостей педагога; реальну роль відіграють його талант, любов до дітей, бажання працювати. Окрім цього, височінь соціального положення професії педагога, її престиж залежить від тієї системи суспільних відносин, в якій він живе і працює.

Нині педагогічний навчальний заклад повинен готувати компетентного спеціаліста, здатного продуктивно вирішувати навчальні і виховні завдання, які спрямовані на формування особистості іншої людини. Саме компетентність розкриває міру включення до активної дії, здатність ефективно розв'язувати проблемну життєву ситуацію, мобілізуючи знання, досвід, цінність, уміння [3, с. 103].

Аналіз попередніх досліджень. Компетентнісний підхід у системі освіти є предметом наукового дослідження І. Драча, Н. Бібик, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, Т. Смагіної, С. Трубачової та ін. До проблеми компетентностей особистості звертаються такі вчені, як Н. Босак, О. Вознюк, І. Дроздова, О. Мамчич, М. Пентилюк, Н. Талізїна, Л. Шевчук та ін. Наукове обґрунтування й конкретизація поняття «якість освіти» подано у працях В. Кальней, Г. Ковальнової, Е. Логінова, О. Ляшенко, Н. Островерхової, С. Шишова та ін.

У професійній освіті розглядають Р. Гуревич, М. Кадемія, Н. Ничкало, А. Литвин, В. Радкевич та інші.

У зв'язку із ситуацією, що склалася із сучасним ринком праці, із попитом на молодих компетентних спеціалістів, більшість дослідників, педагогів вважають, що підготовка майбутніх випускників повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу.

Мета статті. Розглянути проблему використання інтерактивних технологій учнів ПТНЗ у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі становлення національної системи освіти України важливим її завданням є впровадження в навчальний процес особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, розвиток у учнів логічного мислення, засвоєння загальних методів наукового дослідження, забезпечення зростання рівня духовної й загальної культури, розвитку особистості, її пізнавальних здібностей та професійної компетентності.

Останнім часом науковці широко тлумачать терміни «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «якість освіти», обґрунтовуючи обсяг, структуру і зміст кожного окремо. Слід відзначити, що єдиних визначень цих термінів нині немає. До того ж уточнення потребують відношення між вищезазначеними ключовими поняттями.

Ключовими складовими поняттями в компетентнісному підході виступають компетенція і компетентність. Більше десяти років стоять питання щодо правильності визначення і співставлення цих понять, незважаючи на постійні розробки їх структури.

Наведемо приклад визначень понять «компетенція» і «компетентність».

Компетентність – це сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності у певній соціально і особистісно значущій сфері [6, с.153].

Компетентність – це володіння учнем відповідною компетенцією, включаючи його особистісне ставлення до предмета діяльності, це вже усталена якість особистості (сукупність якостей) учня і мінімальний досвід діяльності у даній сфері [6, с. 153].

Освітня компетенція – сукупність взаємозв'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особисто і соціально значущої продуктивної діяльності [6, с. 152].

Компетенція – це готовність людини до мобілізації знань, умінь, зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації [6, с. 152].

Сутність визначення компетенції у тлумаченні різними дослідниками розкривається через поняття «знання», «уміння», «навички», «отриманий досвід» і здібності, які надбано і розвинуто завдяки навчанню. Також «компетенція» ототожнюється з колом питань, в яких людина добре обізнана.

Компетентність, на нашу думку, є результатом набуття компетенцій. Вона має складовий елемент готовності до виконання поставленої задачі, а також включає в своє поняття елементи особистісних характеристик людини (мобільності, ініціативності тощо).

Необхідно розрізняти поняття «компетенція» і «компетентність», оскільки компетентність, на відміну від компетенції (що містить в собі ключові поняття «знання», «уміння» та «навички» та ін., які передбачають дію людини за стандартною ситуацією), має в собі елемент готовності до ситуації через особистісну характеристику людини, через перехід від якості знання до якості діяльності, яка може бути нестандартною. І тому за своєю суттю поняття «компетентність» є значно ширшим від поняття «компетенція».

На думку сучасних педагогів, саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливість орієнтуватись у сучасному суспільстві, сприяє формуванню в особистості здатності швидко реагувати на запити часу.

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісної освіти. Впровадження компетентнісного підходу – це найважливіша умова, що працює на підвищення якості освіти.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Компетентнісно орієнтований підхід пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, що їх можна виміряти.

Компетентнісний підхід вимагає особистісної спрямованості при формуванні змісту освіти. Необхідно забезпечити реальну активність учнів у навчальному процесі. Йдеться, перш за все, про вибір елементів змісту освіти, профілю навчання, способу засвоєння, способу подолання труднощів у навчанні тощо.

Формування компетентностей учнів ПТНЗ зумовлене не тільки реалізацією відповідного оновленого змісту освіти, але й адекватних методів і технологій навчання. Перелік цих методів

є досить широким, їх можливості – різноплановими, тому доцільно окреслити провідні стратегічні напрями, визначивши, що єдиного рецепту на всі випадки життя, звісно, не існує.

Нині необхідно сприяти компетентнісному підході в освіті і в результаті виникає необхідність в формуванні професійної компетентності.

Професійна компетентність (лат. *professio* – офіційно оголошене заняття; *compe* – досягати, відповідати, підходити) – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. Компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва. Компетентність фахівця включає професійні знання, вміння і навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні й індивід, здібності особистості, що забезпечують самостійність у здійсненні професійної діяльності. Професійна компетентність передбачає сформованість уміння розмірковувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми; творчий характер мислення; виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результати праці; здатність до управління виробничим колективом; прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань і проблем [2, с. 722-723]. Професійна компетентність є компонентом професійної зрілості особистості, що сформувалася після актуалізації її здібностей.

Педагогічна компетентність педагога включає єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. Оскільки в основу педагогічної діяльності покладений процес спілкування, доцільним є виділення такого виду компетентності, як комунікативна.

Інтегральною характеристикою підготовки викладача інформаційних технологій може виступати його професійна компетентність, яка визначає здатність розв'язувати типові професійні задачі, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях його педагогічної діяльності з використанням знань і професійного досвіду. Професійна компетентність викладача інформаційних технологій забезпечується сформованістю ряду ключових, базових (педагогічних) і спеціальних компетентностей, причому спеціальні компетентності відображають специфіку його предметної сфери діяльності [5].

Як зазначає С. Шишов, досить важливим завданням в умовах сучасного суспільства є навчити учнів ПТНЗ користуватися сучасними інноваційними технологіями; для них комп'ютерна техніка повинна стати звичним засобом не лише для розв'язання різноманітних завдань у сфері навчальної діяльності, а й засобом підготовки до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, у тому числі й суспільстві знань; засобом формування у молодого покоління умінь самостійного навчання, а також уникати принципів енциклопедизму на користь розвитку критичного підходу до навчального матеріалу і навчання в цілому; засобом формування креативного мислення і цілісного уявлення про навколишній світ. Досягнення цих цілей на нинішній день неможливе без інформатизації освіти та впровадження компетентнісного підходу на всіх щаблях освіти.

Нині основні методичні інновації у ПТНЗ пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання, основаних на принципах взаємодії, активності учнів, опорі на колективний досвід, обов'язкового зворотного зв'язку.

Слово «інтерактив» від англійського «interact» («inter» – взаємний, «act» – діяти). Термін «інтерактивна педагогіка» був введений в 1975 р. німецьким вченим Гансом Фріцем, який визначив мету інтерактивного процесу «... як зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників: аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки» [1].

Інтерактивність означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з ким-небудь (людиною) або чим-небудь (комп'ютером). Іншими словами, учні легше розуміють і запам'ятовують матеріал, який вони вивчали шляхом активного залучення в навчальний процес.

Залежно від характеру взаємодії викладача та учнів розрізняють три види методів навчання: пасивні, активні та інтерактивні, кожен з яких має свої особливості.

У 60-ті рр. ХХ ст. Я. Голант виділяв «активну» та «пасивну» моделі навчання залежно від участі учнів у навчально-виховній діяльності. Зрозуміло, що термін «пасивне» є умовним, адже будь-яка організація навчально-виховного процесу неодмінно передбачає певний рівень пізнавальної активності суб'єкта – учня. У своїй класифікації Я.Голант використовує «пасивність» як визначення низького рівня активності учнів, переважно репродуктивної діяльності за відсутності самостійності й творчості. До цієї класифікації ми додамо інтерактивне навчання як різновид активного, навчання, яке має свої закономірності та особливості.

При «пасивному» типі навчання учень виступає в ролі «об'єкта» навчання, має засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому викладачем, текстом підручника тощо, тобто джерелом правильних знань. До відповідних методів навчання належать методи, що вимагають від учнів лише слухати й дивитися (лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрація й відтворювальне опитування учнів). Учні, як правило, не спілкуються один з одним і не виконують жодних творчих завдань. При «активному» навчанні передбачається застосування методів, що стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. Учень виступає «суб'єктом» навчання, сам процес педагогічної взаємодії розвиває творче мислення учня, стимулює процеси самовдосконалення, самовиявлення, самореалізації. Термін «інтерактивна педагогіка» відносно новий, його ввів у 70-ті р. ХХ ст. німецький дослідник Ганс Фріц.

Отже, пасивні методи навчання, коли учень лише засвоює та відтворює інформацію, мають нижчу ефективність, ніж активні та інтерактивні. Під час інтерактивного навчання учень стає суб'єктом навчально-виховної діяльності, відчуває себе активним учасником освітнього процесу та особистісного розвитку, зростає його внутрішня мотивація [3].

Інтерактивні методи дають найбільший простір для самореалізації учня у навчанні і найбільше відповідають особистісно-орієнтованому підходу учнів ПТНЗ. Вони можуть застосовуватися при організації викладачем наступної роботи із учнями:

- організація тематичних занять;
- організація тимчасових творчих колективів при роботі над навчальним проектом;
- формування портфоліо учня; організація дискусій і обговорень спірних питань, що виникли в колективі;
- для створення освітніх ресурсів (курсів лекцій, тренінгових матеріалів, дипломних робіт, творчих робіт, аудіо і відеоматеріалів та ін.)

Для вирішення навчальних завдань викладач використовує наступні форми роботи: використання кейс-технологій; проведення відео конференцій; «круглих столів»; «мозковий штурм»; дебати; фокус-групи; ділові і рольові ігри; case-study (аналіз конкретних, практичних ситуацій); навчальні групові дискусії; тренінги, метод проектів та ін.

Головною умовою інтерактивних методів навчання є ініціативність учнів у навчальному процесі, яку стимулює педагог в якості консультанта.

Досягненню високого рівня засвоєння знань учнів на уроці сприятиме один із популярних, серед сучасних інтерактивних засобів навчання – інтерактивний плакат.

Інтерактивний плакат – це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу [4]. Він органічно інтегрується в класно-урочну систему. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не відразу, вона розгортається залежно від дій користувача, який управляє нею відповідними кнопками. Плакат за своєю суттю – це засіб надання інформації, тобто основна його функція – демонстрація матеріалу.

Використання інтерактивних плакатів в навчальному процесі сприяє тому, що учні краще сприймають матеріал, підвищується інтерес до предмета, підвищується ефективність їх самостійної роботи та впливає на якість формування практичних умінь і навичок. Плакати сприяють самостійній роботі з джерелами інформації, дають змогу учню бачити результат та

оцінку своєї праці, можливість знайти правильну відповідь, поглибити знання, уміння та навички.

Провідною педагогічною ідеєю є використання інтерактивного плаката як мультимедійного освітнього ресурсу, що дозволяє наочно демонструвати учневі навчальний матеріал, який зібраний в одне єдине ціле: ілюстрований опорний конспект; багаторівневий задачник; набір ілюстрацій, інтерактивних малюнків, анімацій, відеофрагментів; конструктор (інструмент, що дозволяє викладачу і учню робити позначки, записи, креслення поверх навчального матеріалу); навігація.

Висновок. Отже, на основі розглянутої проблеми, використання інтерактивних технологій учнів ПТНЗ у професійній діяльності, зазначимо, що якість професійної підготовки можливо підвищити за рахунок впровадження інтерактивних технологій навчання, таких як використання інтерактивних плакатів, що дозволяє забезпечити навчальний процес, залучити всіх учнів до навчальної діяльності, надаючи можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають, думають і яку роботу виконують. Спільна діяльність учнів в процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожний учень вносить свій особистий індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому, відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дозволяє не лише одержувати нові знання, а й розвиває саму пізнавальну діяльність, переводить її на вищі форми кооперації і співпраці, таким чином створювати ситуацію відкриття.

Отже, інтерактивний плакат має забезпечувати максимальну взаємодію учня з вмістом даного освітнього ресурсу на всіх етапах засвоєння інформації. Його використання допоможе в цікавій та доступній формі ознайомитися з новим матеріалом, засвоїти ключові поняття, загальні закономірності.

Очевидно, що для створення плаката потрібні певні навички роботи з програмним забезпеченням, дотримання правил його побудови. Грамотно створений інтерактивний плакат може стати одним із ефективних засобів навчання будь-якого предмету.

Використання інтерактивних плакатів дозволяє організувати самостійну пізнавальну діяльність учнів ПТНЗ, і крім, отримання предметних знань з предмету, освоїти універсальні навчальні дії, такі як аналіз, синтез знань, порівняння, узагальнення та інші.

Література:

1. Богданова І. М. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників // Вісник Національної академії Державної прикорд. служби України. Педагогічні науки. – 2011. – № 11. – С. 15-20.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень / Кремень В.Г. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Жукова А. Застосування інтерактивних технологій в освітньому середовищі гімназії // Психолого – педагогічні проблеми сільської школи, 2012. т.№ 43(1).-С.88-97
4. Інтерактивний плакат як сучасний засіб навчання // [Електронний ресурс] – http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/38576/.
5. Котенко В.В., Сурменко С.Л. Информационно-компьютерная компетентность как компонент профессиональной подготовки будущего учителя информатики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgrpu-114.pdf>.
6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – с. 135-157.

У статті розглянуто проблему використання інтерактивних технологій у професійному навчанні учнів ПТНЗ на основі компетентнісного підходу, що передбачає формування професійної компетентності, яка сприяє підвищенню якості професійної підготовки учнів, за рахунок впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес учнів.

Одним із засобів реалізації інтерактивної технології є електронний плакат, що дозволяє забезпечити навчальний процес, залучити учнів до активної діяльності.

Ключові слова: компетенція, професійна компетентність, компетентнісний підхід, інтерактивний плакат

В статье рассмотрена проблема использования интерактивных технологий в профессиональном обучении учащихся ПТНЗ на основе компетентностного подхода, предусматривающего формирование профессиональной компетентности, которая способствует повышению качества профессиональной подготовки учащихся, за счет внедрения интерактивных технологий в учебный процесс учащихся.

Одним из средств реализации интерактивной технологии является электронный плакат, который позволяет обеспечить учебный процесс, привлечь учащихся к активной деятельности.

Ключевые слова: компетенция, профессиональная компетентность, компетентностный подход, интерактивный плакат.

In the article the problem of the use of interactive technologies in professional training of VET students on the basis of competence approach that involves the formation of professional competence, which improves the quality of training students through the introduction of interactive technologies in the learning process of students.

One of the ways to implement electronic technology are interactive poster that provides a learning process and attract students to the activity.

Key words: competence, professional competence, competence approach, interactive competence.

УДК [373.5.091.33:004.77]:8

В.А. Москов
м. Вінниця, Україна

ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОНЯТЬ УЧНЯМИ ПРОФЕСІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Нині відбувається безперервний процес удосконалення професійної освіти. В нашій країні він пов'язаний з мінливими економічними умовами і науково-технічним прогресом, які пред'являють підвищені вимоги до рівня економічної підготовки фахівців різних галузей діяльності і роблять проблему професійно-економічної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників особливо актуальною. Вирішення даної проблеми, на наш погляд, частково можливе за рахунок формування економічних понять майбутнього кваліфікованого робітника, що характеризується широким обсягом знань, мобільністю поведінки на ринку праці і вираженої в єдності його теоретичних знань практичної підготовленості, здатності і готовності здійснювати всі види професійної діяльності із застосуванням інформаційних і комунікаційних технологій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Для аналізу проблеми велике значення мають роботи І. Ісаєва, Н. Кузьміної, Ю. Петрова, В. Сластьоніна, В. Черніченко, Є. Шиянова та ін. У них досліджувалися проблеми професійної підготовки фахівців і формування їх пропрофесійних якостей. Проблемою формування економічних знань учнів у навчальних закладах України займаються в різних напрямках: О. Адаменко, О. Камишанченко, І. Климчук, В. Мирошніченко (теоретико-методичні основи економічної освіти); Т.Акопян, Л.Любімов, С. Лукаш (виховний аспект економічної освіти); Д. Алфімов, Н. Аніскіна, В. Бабаяр, С. Вольянська (економічне профільне навчання); Л. Березівська, Л. Медвідь (історія розвитку економічної освіти в контексті реформування системи освіти). Різноманітні аспекти впровадження інформаційних технологій у навчальний процес започатковано і розвинуто у фундаментальних працях учених: Р. Вільямса, Б. Гершунського, А. Єршова, О. Співаковського, М. Львова Р. Гуревича, Є. Данильчука, Н. Морзе, Л. Положенцева, І. Роберт, О. Філатова, Г. Чусавітіна та ін. У роботах сучасних дослідників широко представлено проблеми, напрями, умови реалізації економічної освіти в різних видах загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна професійна мова економістів – продукт багатовікового розвитку світової економічної науки. Колосальний вплив на цей розвиток, як і взагалі на багато явищ в історії світової культури і науки, справили культура і наука античних народів Стародавньої Греції і в першу чергу Стародавнього Риму. Це історичний вплив відбився